

¹¹ «Ο αριθμός 23», 186.

¹² Το διήγημα αυτό υπό τη νέα του μορφή δημοσιεύτηκε στο *Αττικόν Ημερολόγιον του έτους 1873* του Ειρηναίου Ασωπίου (1872): 378-89. Ο Σκόκος πρέπει να αγνοεί τη δεύτερη αυτή επιδιορθωμένη δημοσίευση του διηγήματος, αφού στην ανθολογία του τυπώνει την πρώτη του μορφή.

¹³ Αναφέρομαι στα υπό τον τίτλο «Αποδημητού αναμνήσεις» ανυπόγραφα ταξιδιωτικά κείμενα του Νικολάου Δραγούμη που περιγράφουν τα ταξίδια του στο Παρίσι-Λονδίνο-Μάντσεστερ-Λίβερπουλ-Κωνσταντινούπολη-Σμύρνη και Αίγυπτο· τα κείμενα αυτά βρίσκονται διάσπαρτα στους τόμους 9, 10, 13, 14 και 15 της *Πανδώρας*. Ότι ανήκουν στον Νικόλαο και όχι στον Στέφανο Δραγούμη είναι εύκολο να συμπεράνει κανείς όταν διαβάσει το σύνολο των ταξιδιωτικών του κειμένων αλλά και των αφηγημάτων του, εφόσον ο Δραγούμης αρέσκειται να κάνει διάλογο μέσα από τα κείμενά του με προγενεστερά του κείμενα. Οι ταξιδιωτικές αυτές αναμνήσεις βρίθουν λοιπόν αναφορών στα αφηγήματά του, σε περιστατικά της ζωής του αλλά και σε περιστατικά που συναντά κανείς στις *Ιστορικές Αναμνήσεις*. Επιπλέον ένα μέρος από τα κείμενα της σειράς αυτής επεξεργάζεται και ξαναδημοσιεύει αργότερα υπό τον τίτλο «Πυραμίδες» με το όνομά του αυτή τη φορά στο περιοδικό *Αττικόν Ημερολόγιον Στ' (1871)*: 113-30.

¹⁴ Στ. Ξεφλούδας επιμ., *Ταξιδιωτικά*, Βασική βιβλιοθήκη αρ. 22, (Αθήνα: Ζαχαρόπουλος, 1956) 55-66· Μιχ. Περάνθη, *Ελληνική Πεζογραφία* τομ. Γ' (Αθήνα: εκδ. Περάνθη, 1966-68) 460-61.

¹⁵ *Ευτέρπη* 1(1847-48) φ. 16, 8-11· φ. 17, σ.1-4· *Πανδώρα* 3 (1852-53) 206-8· *Πανδώρα* 8 (1857-58) 150-56· και *Πανδώρα* 3 (1852-53) 59-62.

¹⁶ «Αποδημητού αναμνήσεις», *Πανδώρα* 9 (1858-59), 503.

¹⁷ *Πανδώρα* 9 (1858-59), 503.

¹⁸ *Πανδώρα* 9 (1858-59) 503-9, 523-28· 10 (1859-60) 10-13, 38-43, 64-69, 89-92· 13 (1862-63) 196-202, 234-36, 383-87, 401-3· 14 (1863-64) 266-77, 302-9, 344-49, 396-403, 446-56, 489-96, 528-31· 15 (1864-64) 205-9.

¹⁹ «Περί Ιεροσολύμων», «Περί Σπα», «Ανάμικτα», «Περί Κωνσταντινουπόλεως», «Περί του φιλολογικού Συλλόγου», *Πανδώρα* 15 (1864-65) 93-94, 108-10, 144-48, 266-69, 290-93, 312-18, 343-45, 380-83, 406-8, 420-24, 452-55, 527-31, 553-56· και «Ανάμικτα» 16 (1865-66) 52-55, 79-83, 100-3.

